

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۵/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

اخلاق اسلامی در تعلیم و تربیت

فاطمه ظفری فر^۱، الهام ظفری فر^۲، مرضیه بابا خان زاده^۳

۱- کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

۲- کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی

۳- کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی

e.zafarifar@gmail.co

چکیده

قرآن کریم حسن اخلاق و عنصر حیات اخلاقی را برگرفته از فطرت درونی می داند و بدین سان قانون اخلاق در نفس انسان از آغاز نقش بسته است. مراد از تربیت اخلاقی، چگونگی به کارگیری و پرورش استعدادها و قوای درونی برای توسعه و تثبیت صفات در رفتارهای پسندیده اخلاقی و نیل به فضایل عالی اخلاق و دوری از ردیلت ها و نابود کردن آنها است؛ با توجه به نقش مهم اخلاق در فرایند تعلیم و تربیت در زندگی بشر و همچنین ویژگی های مهم مربی و معلم در به فعلیت رسیدن آن، در ایجاد تغییر و تحول و همچنین به نشاط رسیدن مرتبی و آموختن هر آنچه که در زندگی او مورد نیاز است. نویسندگان در این پژوهش بر آن است که با روش تحلیلی اسنادی و همچنین با کمک گرفتن از احادیث معصومین علیه السلام، به مراتبی از اخلاق اسلامی در تعلیم و تربیت بپردازد و بیان کند که اگر در آموزش مدارس تلفیقی از اخلاق اسلامی و تعلیم و تربیت به وجود آید؛ بی تردید به نظامی از شاخص های علمی اخلاقی در پرتو سیره ائمه و مطلوب آن بزرگواران می توان دست پیدا کرد. تعلیم و تربیت گاهی در تدریس و بیان تجلی می یابد و گاهی در رفتار معلم و مربی به مراتب، آموزش عملی در اثر گذاری نقش مهمتری دارد. بنابراین آموخته های مربی باید با رفتار ظاهری وی درهم تنیده شوند تا اثرگذاری بیشتری برای مربی بگذارند و اعتماد مرتبی را با یگانگی علم و عمل به دست آورد.

کلمات کلیدی: تربیت، اخلاق اسلامی، تعلیم، مربی، مرتبی

۱- مقدمه

علم اخلاق درباره شناخت فضایل اخلاقی و رداییل اخلاقی گفت و گو می کند؛ تا پس از شناخت و علم به هر یک از آنها، صفاتی را که در انسان موجب فضایل اخلاقی است تحصیل و آن صفاتی را که موجب رداییل اخلاقی هستند ترک کند؛ تا بدین وسیله بتواند خود را به نهایت درجه و کمال و سعادت واقعی برساند. (بشرو حائری تهران، ۱۳۶۹)

اخلاق یکی از ارکان اسلام است و خلق عبارت است از ملکه ای نفسانی که باعث صدور افعال به آسانی و بدون نیاز به تفکر و تامل می شود. قرآن کریم حسن اخلاق و عنصر حیات اخلاقی را منبعث از فطرت درونی می داند و بدین سان قانون اخلاق در نفس انسان از آغاز نقش بسته است « و نفس و ما سواها فالهمها فجورها و تقواها »

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

لکن این قانون اخلاقی که در فطرت و طبیعت ما هست، به خودی خود و به تنهایی کافی نیست؛ بلکه پرورش و هدایت آن همراه با علم و معرفت ضروری است و دو شخص را نمی توان یافت که در همه اخلاق یکسان باشند و حدیث پیامبر اسلام (ص) به این مطلب اشاره دارد: «اعملوا فکل میسر لما خلق له : عمل کنید که هر کسی برای آنچه آفریده شده آمادگی دارد.»

با توجه به آیات قرآن کریم، هر خلق و خوی برجسته انسانی علاوه بر جنبه های معنوی و اخروی، تاثیر عمیقی در زندگی مادی و دنیوی انسان ها دارد. به همین دلیل نباید تصور کرد که مسائل اخلاقی یک سلسله مسائل فردی و شخصی است و چیزی جدا از زندگی انسان هاست؛ بلکه بالعکس رابطه بسیار قوی و نزدیک با آن دارد و هرگونه دگرگونی اجتماعی بدون دگرگونی اخلاقی امکان پذیر نیست. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۱)

با تربیت صحیح طبق اخلاق اسلامی می توان به جامعه اخلاقی دست پیدا کرد. تربیت عبارت است از روش گفتاری و رفتاری به غیر، بطوریکه این روش ملکه ذهن او شود. کسی را تربیت کردن یعنی اینکه روش گفتاری و رفتاری به او یاد داده شود. تربیت در بعد اخلاقی این است که اگر ملکه ذهن او شود؛ بدین معنی است که هر وقت کاری انجام دهد؛ بر اساس روش رفتاری و گفتاری می باشد که مربی به وی آموزش داده است. (الماسی، ۱۳۷۸)

از نظر دین مبین اسلام، مهمترین هدف از تعلیم و تعلیم و تربیت اسلامی، انس با خدا و تلاش برای تقرب به اوست و این یکی از مهم ترین وجوه ممیزه تربیت دینی اسلامی با انواع دیگر تربیت می باشد. بر این اساس تاکید بر انس و گرایش به خداوند نیز در سیره و سخنان معصومین (ع) فراوان آمده است. این دستور که می توان آن را همچون فرآیندی دانست که با شناخت خداوند شروع شده و با گرایش و انس به خداوند ادامه می یابد؛ یک مبنای کلیدی در نظام تعلیم و تعلم می باشد. (باقری، ۱۳۸۴)

۲- ضرورت پژوهش و بیان مسأله

کمال انسان در نظام تعلیم و تربیت اسلامی رسیدن به قرب الهی و حیات طیبه است و یکی از نهادهای مهم در این امر آموزش و پرورش است و مهمتر از آن سکان دار این نهاد که معلم است بسیار قابل توجه می باشد. معلم می تواند نونهال را به هرگونه که بخواهد تربیت و رشد و نمو دهد (سریع الحکم، ۱۳۷۲)

مراد از تربیت اخلاقی، چگونگی به کارگیری و پرورش استعدادها و قوای درونی برای توسعه و تصویر صفات در رفتارهای پسندیده اخلاقی و نیل به فضایل عالی اخلاق و دوری از رذیلت ها و نابود کردن آنهاست. بنابراین در تربیت اخلاقی، رویکرد اصلی متوجه پرورش استعدادهای اخلاقی و رسیدن به کمالات اخلاقی است؛ در حالی که در تربیت عملی، هدف شکوفایی استعداد های علمی و کسب مراتب بالاتر علمی است و از همین روی، نگرش به انسان عمدتاً ابزاری است و تربیت اخلاقی بخش مهمی از اخلاق را تشکیل می دهد و گاهی از آن به عنوان اخلاق علمی یاد می شود. (دیلیمی، آذربایجانی، ۱۳۸۰)

در اینجا نقش مهم اخلاق در فرایند تعلیم و تربیت در زندگی بشر و همچنین ویژگی های مهم مربی در به فعلیت رسیدن آن در ایجاد تغییر و تحول و همچنین به نشاط رسیدن مربی و آموختن هر آنچه که در زندگی او مورد نیاز است؛ مورد توجه است.

نویسنده در این پژوهش بر آن است با روش تحلیلی اسنادی و همچنین با کمک گرفتن از احادیث معصومین علیه السلام، به مراتبی از اخلاق اسلامی در تعلیم و تربیت بپردازد و بیان کند که اگر در آموزش مدارس، تلفیقی از اخلاق اسلامی و تعلیم و تربیت به وجود آید؛ بی تردید به نظامی از شاخص های علمی-اخلاقی در پرتو سیره ائمه و مطلوب آن بزرگواران می توان دست پیدا کرد. همان گونه که پیداست اخلاق و تربیت مترادف و همچنین با توجه به آیات نورانی بخش کتاب الهی، طبیعت مقدم بر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تعلیم است و مربی در وهله اول باید در تربیت صحیح قدم بردارد و سپس به تعلیم پردازد و این مهم جز با تصحیح و نهادینه نمودن اخلاق اسلامی در خود متری میسر نمی شود.

۳- بحث

عامل مهمی که در تربیت نقش اساسی و تعیین کننده دارد محیط آموزشی است و معلم چهره شاخص آن است؛ زیرا آنچه در فرآیند تعلیم و تربیت به متعلم انتقال داده می شود تنها معلومات معلم نیست؛ بلکه تمام صفات و حالت نفسانی او نیز به شاگردان منتقل می شوند. رویکرد به معلمی رویکرد عرفانی و معنوی است؛ چنان که خداوند متعال اول معلم عالم هستی است. بنابراین شعاع و دایره نفوذ معلم از سطح و مرز کودک و مدرسه فراتر می رود و جامعه و ملت و بلکه جهان را دربرمی گیرد. (شرفی، ۱۳۷۹)

پیامبر اکرم (ص) به ابوذر غفاری چنین فرمودند: « ای ابوذر به درستی که بدترین مردمان در نزد خداوند در روز قیامت، عالمی است که از علمش سودی نبرده است و کسی که برای جلب توجه مردم به سوی خود به دنبال تحصیل علم باشد بوی بهشت را نخواهد چشید و ابوذر بوی بهشت به مشام کسی که برای مردم فریبی در جستجوی علم باشد، نخواهد رسید. ابوذر هرگاه از تو چیزی پرسیدند که پاسخ آن را نمی دانستی پس بگو نه می دانم و خود را از پیامدهای آن نجات بده و به چیزی که نمیدانی فتوا نده تا از عذاب خداوند در روز قیامت نجات یابی. ای ابوذر گروهی از بهشتیان از گروهی از اهل جهنم آگاه می شوند و به آنها می گویند چه چیزی شما را جهنمی کرد درحالیکه ما به برکت تعلیم و تربیت شما بهشتی شدیم. آنان در پاسخ می گویند: ما دیگران را به کارهای خیر فرمان دادیم و خودمان به آن ها عمل نمی کردیم.» (مجلسی، ۱۴۰۳ ق)

با توجه به این حدیث، نویسنده چهار ویژگی اخلاقی مهم را از سفارش و توصیه بسیار مهم پیامبر اکرم (ص)، بزرگترین استاد اخلاق استخراج کرده و به بررسی و تحلیل آنها پرداخته است و راهکارهای لازم را ارائه نموده است.

الف) عدم ریاکاری و وجود اخلاص در تعلیم و تربیت

ریا از ماده (ر ا ی) به معنی این است که شخص کاری را به انگیزه جلب توجه مردم انجام دهد. (ابن فارس، ۱۴۰۴ ق)

خداوند در آیه « الذین هم یرائون » به این صفت مضمون اشاره کرده است و در آیه « یا ایها الذین آمنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمن والاذی کالذی ینفق ما له رءاء الناس » ریاکار را به سنگی که قشر نازکی از خاک روی آن را پوشانده است تشبیه می کند و آن بی اثر و سست بودن عمل است؛ همچنان که خاکی که روی سنگ صاف قرار دارد با بارانی از بین رفته و نمی تواند اثر داشته باشد؛ ریاکاران نیز از اعمالشان هیچگونه بهره ای نمی برند.

امام صادق فرمودند زمانی بر مردم فرا میرسد که باطن آنها آلوده و ظاهرشان زیباست. این به خاطر طمع در دنیا می باشد. هرگز آنچه را نزد پروردگارشان است اراده نمی کنند. دین آنها ریاست و خوف خدا در قلبشان نیست و خدای متعال مجازاتی برای آن ها می فرستد و آنها همچون فرد غریب او را می خوانند ولی دعای آنان را اجابت نمی کند. (کلینی ۱۴۰۳ ق)

راهکار

اگر مربی به ضررهای ناشی از ریا توجه کند در امر تعلیم از این صفت مذموم دوری می جوید و کارش را خالص برای خدا انجام می دهد؛ نه اینکه به خاطر رسیدن به مقام های بالاتر یا ستایش مردم و دیگران به این امر پردازد و ثواب عملش را از خداوند بخواهد. نه اینکه چشم طمع به دست دیگران داشته باشد که به خاطر موفقیت در تعلیم و تربیت تشویق شود یا او را تمجید

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

کنند و رضای آنها را به دست آورد. اگر شخص خود را در مسیر دریایی عظمت الهی ببیند به این دنیا بی توجه می شود و خود و اعمالش خالص برای خداوند می شود.

(ب) عدم تکبر و غرور و خودپسندی در تربیت

امام علی در نامه ای به مالک اشتر می فرمایند: « اگر قدرتی که از آن برخوردار، نخوتی در تو پدید آورد و خود را بزرگ شماری، بزرگی حکومت پروردگار را که برتر از توست بنگر که چیست و قدرتی را که بر تو دارد. و تو را بر خود، آن قدرت نیست؛ که چنین نگرستن سرکشی تو را می خواباند و تیزی تو را فرو می نشاند و خرد رفته ات را به جای نیاز برمی گرداند. » (نهج البلاغه، ۳۲۶)

کبر، خلق و خوی باطنی است که مقتضی اعمالی در ظاهر است؛ که این اعمال آثار آن است و ظاهر شدن این اعمال تکبیر نامیده می شود. این اعمال ظاهری که آثار خوی کبر است افعال و اقوالی است که باعث حقیر شمردن دیگری است؛ مانند مضایقه کردن از معاشرت و مصاحبت با او یا بی التفاطی به او. پیامبر اکرم (ص) فرمودند: « می خواهید شما را از دوزخیان خیر دهم؛ سرکش، خودخواه، درشت خوی متکبر. » عجیب آن است که آدمی به جهت کمالی که در خود می بیند خود را بزرگ می شمارد؛ خواه آن کمال را داشته باشد و یا نداشته باشد. از آفات این صفت می توان به استبداد رای و همچنین فراموشی گناهان و منت گذاشتن بر خدا اشاره نمود. امام خمینی درباره تکبر فرمودند: « عالم تیره بختی که باد نخوت بر او چیره شده، نمی تواند خود و جامعه را اصلاح کند و جز زیان برای اسلام و مسلمین نتیجه ای به بار نمی آورد و پس از سالها تحصیل علوم و برخوردارگی از حقوق و مزایای اسلامی سد راه پیشرفت اسلام و مسلمین می گردد و ملت ها را گمراه و منحرف می سازد و ثمره این درس ها این می شود که نگذارد اسلام معرفی گردد و حقیقت قرآن به دنیا عرضه شود. » (موسوی خمینی، ۱۳۷۰)

اگر دانش آموزی دچار اشتباه شد، مربی نباید او را استهزا کند که در این مسخره کردن چندین گناه نهفته است. از جمله حقیر و خوار کردن و کشف عیب ها و کینه و طعنه به دیگران.

امام صادق (ع) در این باره فرمودند: « کسانی که بر مومنان طعنه می زنند یا کلامشان را رد می کنند خدا را رد کرده اند. » امام علی (ع) فرمودند: « اگر از چیزی که نمی دانید از شما سوال شده حیا نکنید و بگویید: نمی دانم » (نهج البلاغه، حکمت ۸۲)

حال، مربی که متکبر است از گفتن این کلمه خودداری می کند و نمی تواند آن را بر سر زبان خویش بیاورد و اگر متربی سوالی را پرسید به دلیل اینکه تکبرش اجازه گفتن نمی دانم را نمی دهد از گفتن آن خودداری می کند و سعی می کند به هر شیوه ممکن است حتی به اشتباه، به او جواب دهد تا مبادا علم او زیر سوال رود.

راهکار

اگر معلم یا افراد جامعه از دیگران فاصله بگیرند، از همکاری و مشورت با دیگران خود را بی نیاز می دانند و اگر دانش آموزی در کلاس درس نکته ای را بیان می کند هر چند درست باشد معلم به دلیل خود برتر بینی آن را نمی پذیرد و او را تحقیر می کند؛ در این صورت اگر فرد متکبر دانش و نعمت ها را از سرچشمه و منبع اصلی آن بداند و آن علم و دانش را از آن خداوند بداند، روز به روز بر دانش او افزوده می شود و همچنین اگر در سیره معصومین تحقیق کند و اخلاق عملی آنان را الگوی راه خود قرار دهد، می فهمد که آن بزرگواران همانند مردم عادی رفتار می کردند و علم خود را از منبع اصلی آن می دانستند و دچار تکبر نمی شدند.

(ج) غفو و گذشت از خطاهای متربی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

رفتارهای خارجی از نحوه نگرش و بینش اشخاص در مسائل مختلف برمی‌خیزد. از این رو تلاش برای اصلاح رفتار دیگران زمانی ثمربخش است که به اصلاح بینش و نگرش آنان منجر شود؛ چرا که صرف تغییر رفتار بر اثر اعمال فشار دیگران یا تقلید، تا زمانی که به تغییر نگرش و در نتیجه، تغییر حالت منتهی نشود دوام و ثبات نمی‌یابد. مربی آگاه با نرم‌خویی و مدارا از عواطف و احساسات برای تغییر نگرش‌ها و اصلاح رفتار کمک می‌گیرد. (ایروانی، ۱۳۸۴)

یکی از راه‌های ایجاد محبت در دل متری احترام به مخاطب است. اینگونه در نگاه او محبوب می‌شویم و نصایح ما را به کار می‌بندد و سعی می‌کند آنها را عمل کند. در روایات آمده است کسی که مومنی را تحقیر کند، گویا به خداوند اعلان جنگ داده است. (مجلسی، ۱۴۰۳)

بنابراین معلم نباید دانش‌آموز را تحقیر کند و احترام او را بشکند؛ اینگونه دانش‌آموز به نماز ترغیت نمی‌شود و از آنچه معلم می‌گوید فراری می‌شود. اگر خطایی از دانش‌آموز دیدیم باید تغافل کنیم و یا در خفا به او تذکر دهیم نه اینکه در مقابل دانش‌آموزان دیگر با او برخورد تند داشته باشیم. بنابراین معلم و مربی مقید به اخلاق اسلام و سیره ائمه و معصومین (ع)، اگر از دانش‌آموزی خطایی دید نباید درباره او سریع تصمیم بگیرد بلکه بهتر است در ابتدا ضمن کنترل خشم و ناراحتی خود، علت این رفتار را از دانش‌آموز جویا شود. همچنان که امام صادق (ع) فرمودند: «هر کسی که جلوی خشمش را بگیرد، خداوند نقص‌ها و کاستی‌های او را می‌پوشاند.»

د) تلفیق عمل با آموزش و یگانگی علم و عمل

در نظام آموزشی امام صادق (ع)، تحصیل علم با عبودیت الهی عجین شده بود و ایشان مسجد پیامبر را محل تدریس خویش قرار داده بود. مجموع شاگردان بالغ بر چهار هزار نفر بود. دانشمندان با وضو وارد می‌شدند و نماز جماعت در هنگام نماز برگزار می‌گشت؛ درحالی که در نظام آموزشی ما در مدارس معدودی نماز بر پا می‌شود. (میرجلیلی، ۱۳۹۴)

بنابراین مربی که خود را موظف به رعایت اخلاق اسلامی کرده است، لازم است ابتدا هر آنچه را که می‌خواهد دانش‌آموز فراگیرد در ابتدا به آنها عمل کند تا تأثیرش دوچندان شود؛ مثلاً هنگام برگزاری نماز، در مساجد یا در مدرسه حضور داشته باشد، در این صورت معمولاً دانش‌آموزان تأثیر بیشتری می‌گیرند و علاقه مند به شرکت در نماز جماعت می‌شوند.

پیامبر اکرم (ص)، در خصوص همراه شدن علم و عمل می‌فرمایند: «علما و دانشمندان از دو دسته تشکیل می‌شوند: دسته اول گروهی که علم و آگاهی خود را به کار گرفته‌اند و بر طبق آن عمل می‌کنند. اینگونه دانشمندان از عواقب سوء روز قیامت مصون هستند. دسته دوم گروهی که بر طبق علم خود عمل نمی‌کنند. این گروه از علما دچار هلاکت و نابودی شده و به گونه‌ای در روز قیامت محشور می‌شوند که دوزخیان از بوی بد و تعفن آنها رنج و آزار می‌بینند.» (حجتی، ۱۳۶۴)

مربی باید با عمل خود، دیگران را تربیت و هدایت نماید. گفتار بدون عمل نه تنها موجب هدایت نمی‌شود؛ بلکه گاهی ممکن است موجب سلب اعتماد و گمراهی شخص گردد. تعلیم و تربیت گاهی در تدریس و بیان تجلی می‌شود و گاهی رفتار معلم و مربی در اثرگذاری، به مراتب از آموزش عملی نقش مهمتری دارد. آموزش عملی چون با حواس انسان سروکار دارد، تأثیر عمیق‌تر و ماندگارتری دارد.

۴- مرور پیشینه

۴-۱- پیشینه نظری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دین اسلام جامع ترین دستورالعمل ها را برای زندگی بشر ارائه داده است. یکی از این دستورات اخلاق اسلامی، در تعلیم و تربیت است. در طول تاریخ دانشمندان متعددی در این زمینه به نظریه پردازی پرداخته اند.

ابوعلی مسکویه (۱۳۷۵) در تعریف اخلاق گفته است حالتی نفسانی است که بدون نیاز به تفکر و تأمل، آدمی را به سمت انجام کار حرکت می دهد.

امینی (۱۳۸۵) مکارم اخلاق را از روش های اساسی می داند که با روح مجرد و ملکوتی او تناسب و سنخیت دارد و تخلق به آنها موجب تکامل نفس و تقرب الی الله و نیل به سعادت اخروی می شود. از طرف دیگر رذایل اخلاقی موجب شقاوت خواهد شد. اخلاق در زندگی فردی و اجتماعی انسان تاثیر بسزایی دارد و سلامت و آرامش روانی هر انسانی تا حد زیادی مربوط به خلق و خوی او می باشد.

۱-۴- پیشینه عملی

پس از بررسی های انجام شده، کتاب هایی که به تربیت اسلامی پرداخته اند عبارتند از:

۱- باقری، خسرو، ۱۳۸۴، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران، انتشارات مدرسه

۲- امینی، ابراهیم، ۱۳۸۶، اسلام و تعلیم و تربیت، قم، بوستان کتاب

۵- روش شناسی

در این پژوهش با روش تحلیلی-اسنادی داده ها جمع آوری شده است و با کمک گرفتن از احادیث معصومین (ع) به مرآتیی از اخلاق اسلامی در تعلیم و تربیت می پردازد و بیان می کند که اگر در آموزش مدارس تلفیقی از اخلاق اسلامی و تعلیم و تربیت به وجود آید بی تردید به نظامی از شاخص های علمی-اخلاقی در پرتو سیره ائمه (ع) و مطلوب آن بزرگواران می توان دست پیدا کرد.

۶- مفاهیم و تعاریف

تربیت در زبان فارسی به معنای پروردن، آداب و اخلاق را به کسی آموختن به کار می رود. در زبان عربی واژه تربیت از مصدر باب تفعیل، از ریشه « رب » و یا « ر ب ب » است. تربیت از ریشه ی « ربو » به معنای افزودن، بالارفتن، تغذیه و رشد و نمو کردن است. در صورتی که این واژه از ریشه رب باشد؛ سرپرستی، تادیب، تکامل تدریجی، سوق دادن مشی به سوی کمال و رفع کمبودها از معانی آن است.

نفس کلمه اخلاق از خُلق گرفته شده است؛ جمع خُلق و خو، شکل درونی انسان است و خُلق شکل ظاهری هر چیز است. صفات باطنی در انسان اخلاق نام دارند و به رفتاری که از این خلقیات ناشی می شود رفتار اخلاقی می گویند و اخلاق اسلامی اخلاقی است که در چارچوب قوانین اسلام باشد.

۷- نتیجه گیری و یافته ها

با توجه به آیات قرآن کریم، هر خلق و خوی برجسته انسانی علاوه بر جنبه های معنوی و اخروی، تاثیر عمیقی در زندگی مادی و دنیوی انسان ها دارد. در تربیت اخلاقی، رویکرد اصلی متوجه پرورش استعداد های اخلاقی است؛ در حالی که در تربیت عملی،

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

هدف شکوفایی استعدادهای علمی است. محیط آموزشی نقش اساسی دارد و معلم چهره شاخص آن است؛ زیرا آنچه در فرایند تعلیم و تربیت به معلم منتقل می‌شود، تنها معلومات معلم نیست؛ بلکه تمام صفات و حالات نفسانی نیز به او منتقل می‌شود.

۸- راهکارها و پیشنهادات

- (۱) اگر دانش آموزی دچار اشتباه شد، مربی نباید او را استهزا کند.
- (۲) اگر فرد متکبر، دانش و نعمت‌ها را از سرچشمه اصلی آن یعنی خداوند بداند، روز به روز، بر دانشش افزوده خواهد شد.
- (۳) مربی باید با عمل خود، دیگران را تربیت کند. گفتار بدون عمل گاهی نه تنها موجب هدایت نمی‌شود بلکه موجب سلب اعتماد و گمراهی شخص می‌گردد.
- (۴) آموزش عملی بسیار تاثیرگذار است؛ چرا که با حواس انسان سر و کار دارد.
- (۵) یکی از راه‌های ایجاد محبت در دل متربی احترام به اوست.

مراجع

- ۱- ابن فارس (۱۴۰۴، ه ق) معجم المقابیس اللغة، المکتب الاعلام، ج دوم
- ۲- الماسی، محمد (۱۳۷۸)، تاریخ مختصر تعلیم و تربیت در اسلام و ایران، تهران، رشد
- ۳- ایروانی، جواد (۱۳۸۴)، خاستگاه مدارا و عفو از دیدگاه قرآن و حدیث، مجله تخصصی الهیات و حقوق، ش ۱۷
- ۴- امینی، ابراهیم (۱۳۸۵)، آشنایی با اسلام، قم، ج ۴، موسسه بوستان کتاب
- ۵- باقری، خسرو (۱۳۸۴)، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران، انتشارات مدرسه
- ۶- بشر، عبدالله، حائری تهرانی، مهدی (۱۳۶۹)، بنیادهای اخلاق اسلام، تهران، بنیاد فرهنگی امام مهدی (عج)
- ۷- حجتی، محمد باقر (۱۳۶۴)، آداب تعلیم و تعیم در اسلام، دفتر نشر و فرهنگ اسلامی
- ۸- دیلمی، احمد، آذربایجانی، مسعود (۱۳۸۰)، اخلاق اسلامی، ج ۱، قم، دفتر نشر و پخش معارف
- ۹- سریع القلم، محمود (۱۳۷۲)، عقل و توسعه یافتگی، تهران، سفیر
- ۱۰- شرفی، محمدرضا (۱۳۷۹)، تربیت اسلامی با تاکید بر دیدگاه‌های امام خمینی (ره)، موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل بیت، تهران
- ۱۱- قرآن کریم
- ۱۲- کلینی، ابی جعفر محمد ابن یعقوب (۱۳۷۵)، اصول کافی، ترجمه جواد مصطفوی، تهران، نشر ولی عصر
- ۱۳- مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳ ه ق)، بحارالانوار، بیروت، دارالحیا التراث العربی
- ۱۴- محمدی، مهدی (۱۳۸۰)، تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه شهید مطهری، مجله کیهان فرهنگی، ش ۱۸۱
- ۱۵- مسکویه، ابوعلی (۱۳۷۵)، کیمیای سعادت، ترجمه ابوطالب زنجانی، تهران، نقطه
- ۱۶- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۱)، اخلاق در قرآن، ج ۱، چ ۴، قم، انتشارات امام علی ابن ابی طالب (ع)
- ۱۷- موسوی خمینی، روح الله (۱۳۷۸)، جهاد اکبر یا مبارزه با نفس، تهران، مؤسسه نشر امام خمینی (ره)
- ۱۸- میرجلیلی، محمدمهدی (۱۳۹۴)، امام صادق نهضت علمی جهان اسلام، فصلنامه جبل المتین، سال ۴، ش ۱۲
- ۱۹- نهج البلاغه